

Isohätälä Sara

Opinto-ohjaajan rooli lukiolaisten korkeakouluhauissa

Kandidaatin tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

Yleinen kasvatustiede

2025

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Opinto-ohjaajan rooli lukiolaisten korkeakouluhauissa (Sara Isohätälä)

Kandidaatin tutkielma, 32 sivua, 0 liitesivua

kesäkuu 2025

Tässä tutkielmassa käsitellään opinto-ohjaajien mahdollisuuksia vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin. Aiheen tarkastelua varten käydään läpi Suomalaisessa lukiokoulutuksessa olevaa opinto-ohjausta sekä sitä millaisia tutkimustuloksia on saatu, kun on tarkasteltu opinto-ohjaajien mahdollisuuksia vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin. Suomen koulutuspoliittisen selonteon mukaan vuoteen 2030 mennessä halutaan nostaa suomalaisten korkeakoulutettujen nuorten määrää, ja opinto-ohjauksella voi olla tässä yhteydessä paikka toimia linkkinä nuorten ja korkeakoulujen välillä. Tutkielma toteutetaan narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jonka tarkoituksena on luoda yhtenäinen ja mielekäs kokonaisuus aiemmasta tutkimustiedosta. Lähteinä on käytetty sekä kansainvälisiä että kotimaisia tutkimuksia.

Lukiossa suoritettavalla ylioppilastutkinnolla voi hakea opiskelemaan korkeakouluihin sekä joihinkin itsenäisten toimijoiden koulutuksiin. Lukiossa opinto-ohjaajan tehtävänä on antaa nuorille sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla nuori voi hakea korkeakouluun, ja myöhemmin nuori voi hyödyntää näitä taitoja opinnoissa sekä työelämässä. Opinto-ohjausta ja sen sisältöjä lukiossa säätelee lukion opetussuunnitelman perusteet, jonka pohjalta jokainen lukio luo oman opetussuunnitelmansa. Opetussuunnitelman perusteet painottaa opinto-ohjauksen tasa-arvoisuutta ja saavutettavuutta sekä korkeakoulu suuntautuneisuutta kaikille nuorille, jotka käyvät lukiota.

Tutkielmassa tulee esiin, että opinto-ohjaajan tapaaminen korkeakouluhakuihin liittyen on yhteydessä siihen, hakeeko nuori opiskelemaan korkeakouluun. Eniten vaikutusta näyttäisi olevan sellaisten lukiolaisten kohdalla, jotka eivät saa tai voi saada tukea korkeakouluhakuihin kotoa tai ystäviltä. Kuitenkaan pelkästään opinto-ohjaajan tapaaminen ei välttämättä riitä, vaan lämmin, myönteinen suhde opinto-ohjaajaan näyttäisi myös lisäävän nuorten määrää, jotka hakevat korkeakouluun. Myönteinen suhde opinto-ohjaajaan näyttää myös vaikuttavan siihen, kuinka todennäköisesti nuori edes pyytää ohjausta korkeakouluhakuihin.

Tutkimuksen johtopäätöksinä esitellään, että opinto-ohjauksen perusteissa määriteltävät kursien sisällöt sekä opinto-ohjauksen ohjenuorat kohtaavat hyvin sen kanssa, millaiset toimet opinto-ohjauksessa lisäävät mahdollisuutta, että nuori hakee opiskelemaan korkeakouluun. Opetussuunnitelman perusteissa ei käydä läpi nuoren ja opinto-ohjaajan suhdetta, vaikka sen sisällöllä näyttää olevan merkitystä onnistuneen ohjauksen kannalta. Haasteena opinto-ohjauksessa voi kuitenkin olla, ettei nuoren ja opinto-ohjaajan kokemus saadusta ohjauksesta välttämättä kohtaa. Nuoret kaipaavat yksilöllistä ja konkreettista tietoa, samalla kun osa opinto-ohjaajista mielellään ohjaa nuoret sinne mistä tietoa saa.

Avainsanat: korkeakouluun hakeminen, lukio, ohjaus, opinto-ohjaus

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkielman toteutus	6
2.1	Tutkimuskysymys ja sen perustelu	6
2.2	Kirjallisuuskatsauksesta	7
3	Opinto-ohjaus sekä korkeakouluun hakeminen suomalaisessa lukiokoulutuksessa	10
3.1	Jatko-opiskelu paikkaan hakeminen lukiossa	10
3.2	Opinto-ohjauksen lähtökohdat ja ohjaustyö lukioissa	11
4	Opinto-ohjauksen erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa korkeakouluihin hakemiseen lukioissa sekä mahdollisia kompastuskiviä	15
4.1	Opinto-ohjauksen erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa lukiossa nuorten korkeakouluhakuihin ja, millaiselta opinto-ohjaajalta nuoret haluavat pyytää apua.....	15
4.2	Millaiset asiat voivat estää mahdollisuuksien saavuttamista.....	19
5	Johtopäätökset	21
6	Pohdinta	27
	Lähteet	29

1 Johdanto

Kandidaatin tutkielman tarkoituksena on tarkastella sitä, millaisia mahdollisuuksia lukion opinto-ohjaajilla on vaikuttaa nuorten korkeakouluihin hakemiseen. Aihe on tärkeä, sillä Suomi on jäänyt keskiuerto OECD, eli taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöön, kuuluvista maista jälkeen nuorten korkeakoulutettujen määrässä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2022). Nykyisen hallituksen tavoitteena on nostaa nuorten korkeakoulutettujen määrää erilaisin keinoin (Suomen Tietotoimisto [STT], 2024). Opinto-ohjaus suomalaisissa lukioissa rajautui aiheeksi, sillä monet nuoret eivät vielä lukion aloitettuaan tiedä, mitä haluaisivat opiskella lukion jälkeen (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Lukiossa opinto-ohjauksen tarkoituksena on antaa nuorille tietoja ja taitoja, joiden avulla nuoret voivat jatkaa opintopolkuaan eteenpäin. Kun opinto-ohjauksen tavoitteissa onnistutaan, jatkaa nuori opiskelua todennäköisemmin lukion jälkeen korkeakoulussa.

Opetushallituksen (OPH, 2019) julkaisemassa lukion opetussuunnitelman perusteissa, asetetaan pohja lukion opinto-ohjaukselle. Vaikka jokainen lukio tekeekin oman tarkemman opetussuunnitelman, niin tämä lukion opetussuunnitelman perusteet kertoo, millaisia asioita opinto-ohjauksessa tulee milläkin kurssilla käsitellä ja millaista muuta ohjausta nuorille tulee antaa lukiossa (OPH, 2019). Opinto-ohjaaja voi siis nuorten tarpeiden mukaan järjestää nuorille toimintaa kuten ylimääräisiä yksilötapaamisia, vaikka opetussuunnitelma ei ylimääräiseen toimintaan velvoitakaan. Tutkimuksissa nuoret toivoivatkin yksilöllisempää otetta opinto-ohjaukseen sekä yksilötapaamisia (Eriksson ym., 2018; Waalkes ym., 2023).

Tutkielmassa on tämän johdannon jälkeen viisi päälukua. Seuraavassa luvussa käydään läpi tarkemmin tutkimuskysymys ja siihen liittyvää motivointia sekä tutkimuksen aiheen rajausta. Tämän lisäksi seuraavassa luvussa käsitellään kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä sekä tutkielman aineistoa. Kolmannessa pääluvussa käydään läpi, millaisia asioita liittyy lukiossa tehtäviin koulutusvalintoihin sekä syvennyttään opinto-ohjaukseen suomalaisissa lukioissa. Neljännessä pääluvussa keskitytään siihen, millaisia mahdollisuuksia opinto-ohjauksella on huomattu olevan liittyen nuorten korkeakouluihin hakemiseen ja minkälaiset asiat voivat estää näiden mahdollisuuksien toteutumista. Viidennessä pääluvussa käydään läpi tämän tutkielman johtopäätöksiä. Ja viimeisessä pääluvussa pohditaan tutkielman rajoituksia ja luotettavuutta, sekä sitä voisiko tästä tutkielmasta jatkaa eteenpäin esimerkiksi pro-gradu tutkielmaan.

Johtopäätöksinä esitellään, että eniten lukion opinto-ohjauksessa nuorten korkeakouluun hakemiseen vaikutti yksilötapaamiset opinto-ohjaajan kanssa, joissa keskusteltiin korkeakouluun hakemisesta tai muusta korkeakoulutukseen liittyvästä aiheesta (Belasco, 2013). Jos opinto-ohjaaja painottaa ohjauksessa enemmän korkeakoulutukseen hakemista lukion opinnoissa menestymisen sijaan, nuori hakee todennäköisemmin opiskelemaan korkeakouluun (Bryan ym., 2022). Kuitenkaan pelkästään saatu ohjaus ei välttämättä takaa menestystä, vaan opinto-ohjaajan ja nuoren myönteisellä suhteella on myös merkitystä sen kannalta, hakeeko nuori opiskelemaan korkeakouluun (Waalkes ym., 2023). Vaikka työskenneltäisiin näiden mahdollisuuksien saavuttamiseksi, niin on myös olemassa asioita, jotka heikentävät opinto-ohjauksen laatua tai määrää ja täten vaikuttavat kielteisesti nuorten korkeakouluihin hakemiseen. Esimerkiksi opinto-ohjaajien suuri työmäärä tai suuri määrä nuoria yhtä opinto-ohjaajaa kohden heikentävät saatuja tuloksia (Jiang & Harklau, 2024). Vaikka mahdollisuudet vaikuttavat laajoilta, tulee kiinnittää huomiota myös tuloksia heikentäviin seikkoihin, jotta voidaan pyrkiä vähentämään tai poistamaan sellaisia tekijöitä, jotka heikentävät opinto-ohjausta.

2 Tutkielman toteutus

Tämän luvun tarkoituksena on kertoa tutkielman toteutuksesta tarkemmin. Ensimmäisessä alaluvussa käydään läpi tutkimuskysymys sekä avataan sen taustoja sekä rajausta tässä tutkielmassa. Sen jälkeen käydään läpi tutkielman menetelmää eli kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ja sitä, miten tämä valinta on yhteydessä tutkielmaan.

2.1 Tutkimuskysymys ja sen perustelu

Tutkielmassani aiheena on opinto-ohjaus suomalaisissa lukioissa ja se millaisia mahdollisuuksia sillä on vaikuttaa korkeakouluun hakeviin nuoriin. Itsessään ohjaukseen liittyvää tutkimusta on tehty suomalaisesta lukioympäristöstä laajasti erilaisista näkökulmista. Kuitenkaan suoria tutkimuksia siitä, millaiset opinto-ohjaajan toimet ovat vaikuttaneet nuoren hakemiseen korkeakouluopintoihin ei Suomessa ole tehty. Sen sijaan esimerkiksi Yhdysvalloissa tätä aihetta on tutkittu monesta erilaisesta lähtökohdasta.

Valtioneuvoston (2021) julkaisemassa koulutuspoliittisessa selonteossa otetaan kantaa Suomen koulutuspoliittiseen linjaan ja asetetaan pitkän aikavälin tavoitteita, joiden avulla pysytään mukana koulutuksen kansainvälisessä kehityksessä. Tässä tapauksessa tavoitteet on asetettu noin kymmenen ja kahdenkymmenen vuoden väliin. Yksi iso koulutuspoliittisen selonteon tavoite on nostaa Suomessa korkeakoulutettujen nuorten määrää 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että koulutusmääriä ja paikkoja korkeakouluissa tulee nostaa, jotta tavoitteeseen voidaan päästä, sillä suurin hidaste korkeakoulutuksen saavuttamiseen nuorilla on aloituspaikkojen määrä (Valtioneuvosto, 2021). Petteri Orpon hallitusohjelmassa nostetaan opinto-ohjaus yhdeksi panostuskohteeksi tällä saralla. Valtioneuvoston (2023) julkaisemasta Petteri Orpon hallitusohjelmasta käy ilmi, että lukioissa tulee panostaa nuorten saamaan opinto-ohjaukseen. Opinto-ohjaukseen panostamisen tarkoituksena on päästä sellaiseen tilanteeseen, jossa jokainen nuori saa sellaista ohjausta, joka tukee koulutuspolulla etenemistä ja korkeakouluun hakemista (Valtioneuvosto, 2023). Vaikka korkeakoulutettujen nuorten määrää aiotaankin lisätä esimerkiksi aloituspaikkoja nostamalla, tulee nuorten toisen asteen ohjaukseen kiinnittää huomiota, jotta ne nuoret, jotka eivät ole varmoja korkeakoulutukseen hakemisesta, saataisiin opiskelemaan korkeakouluun. Lukiossa saatavalla opinto-ohjauksella on tässä tärkeä rooli, sillä kaikki nuoret eivät välttämättä saa tukea tai tietoa korkeakoulutuksesta omalta lähipiiriltään, jolloin lukio voi jäädä nuorelle ainoaksi paikaksi saada tätä tietoa ja tukea (Belasco, 2013). Tämän tutkielman tutkimuskysymys on siis seuraavanlainen:

Millaisia mahdollisuuksia lukion opinto-ohjauksella voi olla vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluopintoihin hakemiseen?

Tutkielman aihe on rajattu lukiossa tapahtuvaan opinto-ohjaukseen. Tämä valinta on tehty siksi, että monet nuoret päättävät lukion aikana sen, mitä haluavat opiskella tai missä ammatissa he haluavat vanhempansa työskennellä (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Monet nuoret valitsevatkin lukio-opinnot toisen asteen opinnoiksi, koska eivät vielä yläasteella tiedä, mitä alaa haluavat opiskella, joten he saavat lisää aikaa miettiä tulevaisuuttaan (Anttila, 2013). Lukiosta valmistuttaessa nuorella ei ole valmista ammattia verrattuna toiseen toisen asteen kouluun, ammattikouluun, josta valmistunut saa suoraan ammattipätevyyden opiskelemaansa ammattiin. Toisaalta myös ammattikoulussa olevat nuoret kaipaavat uraohjausta ja jatko-opiskeluun liittyvää ohjausta, mutta lukion ja ammattikoulun eroavaisuuksien takia kummankin tarkastelu ei mahdu yhteen kandidaatin tutkielmaan mukaan ainakaan tällaisella kysymyksen asettelulla, jota tässä tutkielmassa käytetään.

2.2 Kirjallisuuskatsauksesta

Tämä kandidaatin tutkielma toteutetaan narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, koska kirjallisuuskatsaus on menetelmänä sellainen, jolla voidaan koota tietoa aiemmista tutkimuksista liittyen tutkielman aiheeseen. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkittavaa ilmiötä tai aihetta voidaan kuvata laaja-alaisesti, eikä itse aineiston keräämiseen liity tiukkoja sääntöjä, joita tulisi noudattaa (Salminen, 2011). Tutkielman tarkoituksena onkin tarkastella opinto-ohjausta lukiossa sekä opinto-ohjauksen mahdollisuuksia liittyen nuorten korkeakouluihin hakemiseen. Juuri tähän narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa hyvän mahdollisuuden. Vaikka osassa aineistoa tutkitaan määrällisesti sitä, kuinka moni nuori on tietyn intervention jälkeen hakenut korkeakouluun, niin tutkielman pääidea on keskittyä opinto-ohjaukseen ilmiönä juuri nuorten sekä korkeakouluun hakemisen kannalta. Tarkastellaan siis sitä, millä tavoin opinto-ohjaus, sellaisena kuin nuoret sen kokevat, voi vaikuttaa nuoren korkeakouluvalintoihin. Tutkielma on laadullinen eli kvalitatiivinen, koska tarkastelussa keskitytään ilmiön selittämiseen, eikä haluta vain etsiä numeerisia vastauksia tutkimuskysymykseen (Vilka, 2021).

Aineiston hakua on tehty yleisimmillä kotimaisilla sekä kansainvälisillä hakukoneilla, kuten Oula-Finnalla, Ebsco tietokannoilla, Google-Scholarilla sekä Proquestilla. Näistä julkaisuja on valittu useita erilaisia kriteereitä käyttäen. Seuraavia sanoja sekä niiden englanninkielisiä käännöksiä on käytetty hakusanoina tiedonhaussa: ohjaus, opinto-ohjaus, lukio, opiskeluvalinnat,

korkeakouluun hakeminen, korkeakoulu. Aineistoa valittaessa on kiinnitetty huomiota siihen, että julkaisut ovat vertaisarvioituja ja tarvittaessa luotettavuuden arvioinnissa on käytetty apuna JUFO-portaalia. Kansainvälisiä lähteitä valittaessa tuli kiinnittää erityistä huomiota, että julkaisussa oli varmasti kyse opinto-ohjauksesta eikä jostain muusta kyseisen maan lukiossa työskentelevästä henkilöstä tai ulkopuolisesta tahosta kuten työllisyystoimistosta. Huomiota tuli kiinnittää myös siihen, millä tavoin opinto-ohjaaja termiä julkaisussa käytetään, jotta termi vastaisi mahdollisimman hyvin suomalaisessa lukiossa toimivaa opinto-ohjaajaa. Tietystikään täysin samanlaista virkaa koulutusjärjestelmien erojen takia ei välttämättä ole, mutta tarkoituksena oli löytää opinto-ohjaajaa vastaavat henkilöt ja tarkastella heitä koskevia tutkimuksia. Tämän opinto-ohjaajan työnkuvan tai opinto-ohjaajan kokonaan puuttumisen takia jotkin tutkimukset jäivät tämän aineiston ulkopuolelle, vaikka tutkimuksen otsikko olikin joissakin tapauksissa vaikuttanut lupaavalta. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa mahdollisuuden käydä läpi aiempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja luoda niistä yhtenäisen kokonaiskuvan ilmiöstä, sekä valita tutkielman kannalta olennaisimmiksi koetut lähteet (Kangasniemi ym., 2013; Vilka, 2023). Tässä tutkielmassa juuri narratiivisen kirjallisuuskatsauksen vapaus on antanut mahdollisuuden luoda aiheen kannalta mielekkään kokonaisuuden kansainvälisistä sekä kotimaisista lähteistä.

Aineistoa on rajattu julkaisuvuoden mukaan niin, että vanhin mukana oleva kansainvälinen tutkimus on vuodelta 2011. Opinto-ohjauksen teorian ja tutkimuksen kenttä ei ole mullistunut viimeisen viidentoista vuoden aikana kovin paljoa, joten vuoden 2011 tutkimustieto opinto-ohjauksen mahdollisuuksista ja ohjauksesta toimintana on vielä ajankohtaista. Suomalaiseen lukiossa olevaan opinto-ohjaukseen vanhin mukana oleva tutkimus on vuodelta 2013, eli se on hieman uudempi kuin vanhin kansainvälinen lähteenä käytetty tutkimus. Tämä siksi, koska koulutuksen kentät kokevat aika ajoin muutoksia, joten tämän rajauksen avulla voidaan katsoa tiedon olevan vielä tutkimuksissa ajankohtaista. Tutkielman ensimmäisessä aineistoa käsittelevässä osassa käydään läpi opinto-ohjausta suomalaisissa lukioissa sekä sitä, millaisia opiskelupäätöksiä nuoret lukiossa tekevät. Tämän takia luvussa kolme on käytetty pelkästään suomalaisia lähteitä. Kansainvälisiä lähteitä on taas valittu puolestaan neljänteen lukuun, sillä sitä millaisin keinoin opinto-ohjaus voi vaikuttaa nuorten hakeutumiseen korkeakoulu opintoihin, ei ole tutkittu Suomessa paljoa. Kansainvälisestä tutkimusaineistosta saadaan myös hyvin tietoa siitä, millaiset asiat voivat hidastaa tai estää opinto-ohjauksen onnistumista. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston etsimisen tarkoituksena on koota yhteen aiempaa tutkimusta aiheesta, jotta voidaan vastata tutkimuskysymykseen (Kangasniemi ym., 2013). Se mahdollistaa

tutkielmassa mielekkään aineiston keräämiseen, sillä voidaan käyttää sisällöltään ja julkaisu-
paikaltaan erilaisia lähteitä juuri niin, kuin ne tähän tutkielmaan parhaiten sopivat.

3 Opinto-ohjaus sekä korkeakouluun hakeminen suomalaisessa lukiokoulutuksessa

Tässä luvussa käydään ensiksi läpi sitä, millaisia korkeakoulutukseen liittyviä valintoja lukiossa oleva nuori tekee ja mitä kaikkea ne pitävät sisällään. Sen jälkeen tarkastellaan tarkemmin opinto-ohjausta suomalaisessa lukiossa. Tässä lähdetään liikkeelle siitä, mitä opetussuunnitelmassa sanotaan opinto-ohjauksesta ja edetään ohjauksesta tehdyn tutkimuksen avulla aiheessa syvemmälle.

3.1 Jatko-opiskelu paikkaan hakeminen lukiossa

Ylioppilastutkinnolla, joka saadaan, kun valmistutaan lukiosta, voidaan hakea korkeakouluihin eli ammattikorkeakouluihin sekä yliopistoihin, tai ammattikouluun (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024). Näiden lisäksi nuori voi hakea muihin erillisiin tutkintoihin, joiden pääsyaatimuksena on toisen asteen opintojen suorittaminen. Tällainen tutkinto on esimerkiksi Fintrafficin järjestämä lennonjohtajan koulutus (Fintraffic, 2025). Vaikka toisen asteen tutkinto vaaditaan korkeakouluun hakemiseen, niin silti useimpiin vaihtoehtoihin voi hakea opiskelemaan lukion viimeisen vuoden aikana, kunhan vain valmistuu niin, että on käynyt toisen asteen loppuun ennen korkeakoulujen opiskelijavalintojen tekemistä. Eli kun nuori valmistuu lukiosta kolmannen vuoden keväällä, voi hän hakea samana keväänä korkeakouluihin opiskelemaan. Tämä tarkoittaa ainakin periaatteessa sitä, että nuorella on mahdollisuus saada tukea korkeakouluihin hakemiseen myös konkreettisesti, mikäli nuori kokee tarvitsevansa apua.

Vaikka korkeakouluihin haetaan lukion viimeisenä vuonna, olisi usein nuorelle hyötyä, jos opiskeltavan alan tietäisi tätä aikaisemmin. Tämä johtuu kahdesta eri asiasta. Ensimmäinen näistä on se, että Opintopolun (2025) mukaan korkeakouluihin haettaessa voi sisälle päästä joko todistusvalinnan tai pääsykokeen kautta. Todistusvalinnassa eri alojen välillä voidaan antaa eri määrä pisteitä eri aineista saaduista ylioppilaskirjoitusten tuloksista. Toiseksi osassa hakukohteista voi olla todistusvalinnan kriteerinä, että jokin tietty aine tulee olla suoritettu ylioppilaskirjoituksissa tietyllä arvosanalla (Opintopolku, 2025). Nuorille tämä tarkoittaa sitä, että lukiossa tulisi saada tukea suunnata opintoja niin, että omalle unelma-alalle pääsisi opiskelemaan mahdollisimman helposti. Vaikka nuori huomaisi vasta viimeisenä vuonna, että haluaakin opiskelemaan aivan eri alaa korkeakouluun, mitä oli aiemmin ajatellut, niin tilannetta ei ole kuitenkaan menetetty, sillä tällöin nuori voi päästä valintakokeen kautta opiskelemaan haluamaansa alaa korkeakouluun.

Monet valitsevat yläasteella hakea lukioon opiskelemaan toiselle asteelle, koska eivät tiedä vielä mitä alaa he haluavat opiskella, eli lukiota haetaan lisäaikaa päätöksen tekemiseen (Anttila, 2013). Kuitenkin se, että korkeakouluihin otetaan suurin osa opiskelijoista todistusvalinnalla, jossa eri aloilla painotetaan tiettyjä aineita, vaikeuttaa lisäajan ottamista. Monet tarvitsevat aikaa päättää, sillä nuoruudessa vasta etsitään omaa identiteettiä. Vasalammen ja kollegoiden (2020) mukaan vain pieni osa lukiolaisista ovat omaksutun identiteetin ryhmässä, joka tarkoittaa sitä, että suurin osa lukiolaisista etsii vielä omaa identiteettiään. Heidän mukaansa kuitenkin tehokkaammalla ammatinvalinnan tuella, jossa opinto-ohjaajalla on tärkeä rooli, voitaisiin ammatinvalintaan liittyvää huolta ja epävarmuutta vähentää lukiolaisilla nuorilla (Vasalampi ym., 2020). Osa kuitenkin valitsee lukion, koska haluavat opiskelemaan jotakin tiettyä alaa esimerkiksi yliopistoon (Anttila, 2013). Näiden nuorien voi olla helpompaa suunnata opintojaan heti aluksi, koska he voivat kysyä opinto-ohjaajalta mitä aineita heidän kannattaa kirjoittaa, jotta voivat saada eniten pisteitä korkeakoulun todistusvalinnassa. Opinto-ohjaaja voi siis auttaa korkeakouluun pääsyssä tällaisessa tilanteessa jo lukion alusta alkaen, neuvomalla minkä aineiden kursseja kannattaa käydä ja mitkä aineet kannattaa kirjoittaa ylioppilaskokeissa, jos nuori haluaa opiskelemaan jollekin tietylle alalle korkeakouluun.

3.2 Opinto-ohjauksen lähtökohdat ja ohjaustyö lukioissa

Opinto-ohjaus on lukiossa annettavaa ohjausta opintoihin sekä ammatin valintaan ja työelämään liittyviin asioihin. Raetsaaren (2023) mukaan opinto-ohjaajat antavat siis ohjauksen palveluita nuorille, ja he ovat saaneet erillistä koulutusta ohjauksesta. Opinto-ohjausta eivät siis anna tavalliset aineenopettajat, vaan ohjauksen ammattilaiset. Kuitenkin ohjausta voivat antaa myös muut lukion henkilökuntaan kuuluvat ammattilaiset (Raetsaari, 2023). Nuorella on siis monia mahdollisuuksia saada ohjausta, mutta juuri opinto-ohjaaja on erikoistunut antamaan ohjausta jatko-opiskeluun liittyviin aiheisiin. Opinto-ohjaajan työ ei ole vain luokkahuoneissa istumista, vaan suhdetta nuoriin luodaan myös luokkahuoneen ulkopuolella esimerkiksi yksilötapaamisten merkeissä. OPH:n (2019) mukaan jokaisella lukiolaisella on oikeus saada ohjausta niin lukiossa opiskelemiseen sekä kurssivalintoihin sekä jatko-opintomahdollisuuksiin liittyen. Ohjaus ei siis liity pelkästään luokkahuoneessa tehtävään opetukseen, vaan opinto-ohjaajalla on laaja rooli läpi lukion nuorten ohjauksessa ja tukemisessa (OPH, 2019).

Opinto-ohjausta lukiossa säätelee OPH:n (2019) laatima lukion opetussuunnitelman perusteet, jossa käydään läpi jokaisen oppiaineen kohdalta se, mitkä ovat tietyn kurssin tavoitteet ja millaisia aiheita kurssilla tulee vähintään käsitellä. Vaikka jokainen lukio laatii oman tarkemman opetussuunnitelmansa, niin lukion opetussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on pitää huoli siitä, että joka puolella Suomea kaikki saavat saman sisältöistä ja tasoista opetusta sekä ohjausta lukiossa. Lukion opetussuunnitelman perusteet linjaavat, että lukioissa tulee olla kaksi opinto-ohjaajan kaikille pitämää pakollista opintokokonaisuutta. Niistä ensimmäinen opintokokonaisuus, eli minä opiskelijana, käydään lukion ensimmäisenä vuonna, ja se käsittelee lukio opintoja kokonaisuudessaan. Tämän kurssin aikana nuoren tulee kuitenkin tehdä lukio-opiskeluaan sekä jatko-opiskeluaan tai tulevaisuuden uraansa käsittelevä alustava suunnitelma. Toinen opintokokonaisuus pitää sisällään aiemmin tehdyn suunnitelman päivittämisen, jatko-opintojen tarkempaa suunnittelua sekä jatko-opintokohteisiin tutustumista (OPH, 2019). Kurseilla käydään myös muita lukion kannalta olennaisia asioita läpi, jotka eivät liity jatko-opintoihin tai urasuunnitteluun.

Lukiossa opinto-ohjauksen perimmäisenä tarkoituksena on opettaa nuorille taitoja, joiden avulla nuoret voivat vahvistaa toimintakykyään, tarkastella oppimaan oppimisen taitoa sekä kehittää urasuunnittelun taitoa, ja näiden taitojen avulla nuori voi suunnitella tulevaisuuttaan sekä jatkaa opintopolullaan eteenpäin lukiosta valmistuttuaan (OPH, 2019). Kuitenkin 46 % lukiolaisista pelkää enemmän tai vähemmän tekevänsä vääriä koulutukseen liittyviä valintoja (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Ohjausta siis tarvitaan, jotta voidaan saada lisää tietoa ja hälventää valintojen aiheuttamaa pelkoa ja jännitystä. Kuitenkaan kaikille ohjaus ei ole tuttua, eikä sitä siksi osata aina pyytää. Niemen ja Laaksosen (2020) mukaan osa nuorista kokee, että avun saaminen lukiossa on vaikeaa. Tämä johtuu siitä, että osa lukiolaisista kokee, että avun pyytäminen koulunhenkilö kunnalta on pelottavaa ja siksi he eivät uskalla lähestyä koulun henkilökuntaa pyytääkseen apua kohdatessaan vaikeita tilanteita (Niemi & Laaksonen, 2020). Siksi on hyvä, että pakollisten opinto-ohjaajan opintokokonaisuuksien takia opinto-ohjaaja tulee nuorille tutuksi, eikä jää tuntemattomaksi hahmoksi, jolloin lähestyminen tai avun pyytäminen voisi olla entistäkin vaikeampaa.

Koska opinto-ohjausta tehdään lukioissa niin sitä ohjaavat organisaation resurssit sekä opetussuunnitelman pakolliset sisällöt. Ohjaus ei siis ole koskaan täysin opinto-ohjaajan vapaasti tekemää toimintaa vaan lukio, eli se organisaatio, jota opinto-ohjaaja edustaa, määrittelee ohjausta jokaisessa tilanteessa edes jonkin verran (Mäkinen & Halonen, 2017). Raetsaaren (2023) mukaan erityisesti vaikeuksia kokevat nuoret tarvitsevat ohjauksessa joustavuutta. Kuitenkin

joustoja on usein organisaatioissa vaikea tarjota ja ongelmaksi nousee se, millaisia joustoja voidaan ohjauksessa tehdä. Opinto-ohjauksella olisikin hyvä olla sellaisia ohjenuoria lukiossa, joita jokainen noudattaisi, mutta vaikeissa tilanteissa nuorelle voidaan tehdä joustoja ja esimerkiksi antaa enemmän ohjausta, jotta vaikea tilanne saataisiin selvitettyä (Raetsaari, 2023). Tämä on myös osa yksilöllisen ohjauksen antamista, sillä jokaisella nuorella on omanlaisensa tarve ohjaukselle.

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö (2024) tuo esiin lukiota käyvien nuorten tuntemuksia lukiossa opiskelusta. He tuovat esiin, että hieman yli 50 % lukiolaisista lukiolaisbarometri kyselyyn vastanneista kokee, että opiskelu lukiossa on henkisesti raskasta. Noin saman verran nuoria kokee, että lukio-opinnot ovat heille vaikeita. Tutkimuksessa tulee esiin myös se, että nuorista suurin osa kokee saavansa tarpeeksi tukea opiskeluun lukiossa (Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö, 2024). Lukiossa olevista nuorista moni siis kokee opinnot haastaviksi, mutta samalla he kokevat, että tukea ja ohjausta on saatavilla ja he ovat sitä tarpeen tullessa saaneet. Opinto-ohjausta voidaan katsoa samalla tavalla lukioaineena kuin muitakin aineita, joissa on kaikille yhteisiä kursseja. Opinto-ohjauksella on kuitenkin jonkin näköinen erityisasema lukio-opintojen joukossa. Vaikka opinto-ohjauksesta on kaksi kaikille pakollista kurssia lukion aikana, niitä ei kuitenkaan arvostella numeroin, vaan hyväksytyt–hylätyt-asteikolla (OPH, 2019). Nuori saa siis muista kursseista poiketen keskittyä opinto-ohjauksessa vain itseensä ja oman koulutuksen pohtimiseen. Nuorille voikin olla vapauttavaa, että opinto-ohjauksessa tuotettua sisältöä ei arvostella mitenkään, vaan tuotokset saavat olla juuri oman näköisiä. Tämä johtuu siitä, että tehtävissä ei ole sisällöllisesti oikeita tai vääriä vastauksia, sillä nuori tarkastelee kursseilla omaa oppimistaan sekä koulutuspolkuaan, ja arviointi perustuu läsnäoloon sekä siihen, että työt saatetaan loppuun (OPH, 2019).

OPH (2019) mukaan lukion opinto-ohjauksen tulee olla ennakkoluulotonta, eli ohjauksen sisältö, ohjaajan toiminta tai annetut ehdotukset eivät saa riippua esimerkiksi nuoren sukupuolesta tai muusta tekijästä. Ohjauksen tulee kuitenkin olla yksilöllistä ja ottaa yksilölliset erot kuten mielenkiinnon kohteet tai erilaiset rajoitteet huomioon (OPH, 2019). Mäkinen ja Halonen (2017) tuovat esiin, että jos nuori kohdataan ennakkoluulojen kautta, eikä yksilönä, niin silloin nuori voi kokea tullessa tuomitukseksi. Jos ohjaus aiheuttaa nuorella kielteisiä tunteita, voi se taas johtaa kielteiseen näkemykseen koko ohjauksen kentästä. Mäkisen ja Halosen mukaan tällöin nuori voi olla haluton ottamaan ohjausta vastaan, eikä ainakaan itse pyydä ohjausta. Toisaalta taas ne nuoret, jotka kohdataan yksilöinä, ja jotka saavat tukea opinto-ohjaajalta, hakeutuvat itse todennäköisesti myöhemminkin ohjaukseen tai suostuvat ottamaan tarjottua ohjausta

vastaan mielellään (Mäkinen & Halonen, 2017). Eli vaikka ohjauksen tarkoitus ja ohjeet ovat selvät niin silti nuoret voivat kokea saavansa hyvinkin erilaista ohjausta, jos opinto-ohjaajat antavat ennakkoluulojen tai odotusten hallinnoida heidän antamaansa ohjausta.

Opinto-ohjaajan antamalla ohjauksella voi olla merkitystä nuoren tulevaisuuteen. Kun nuori kohdataan omana itsenään, se luo hyvän pohjan opinto-ohjaukselle ja sen tasa-arvoisuudelle. Jokaisella lukiolaisella on oikeus saada laadukasta ja tasa-arvoista ohjausta riippumatta heidän taustastaan (OPH, 2019). Laadukas opinto-ohjaus voidaan katsoa olevan lukiossa erittäin tärkeää. Tämä siksi, koska noin 17 % lukiolaisista kokee, että opinto-ohjaaja on vaikuttanut siihen mitä alaa nuori on lähtenyt lukion jälkeen opiskelemaan (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Opinto-ohjaukseen kannattaa senkin takia panostaa, koska Vasalammen ja kollegoiden (2020) mukaan lukioon tulee myös sellaisia nuoria, jotka valmiiksi tietävät minne haluavat opiskelemaan ja heillä on vahva tunne omasta identiteetistään. Kuitenkin samaan aikaan suurimman osan lukiolaisista identiteetti ei ole vielä vakiintunut, ja he voivat tarvita tällöin enemmän ohjausta löytääkseen oman suuntansa (Vasalampi ym., 2020). OPH:n (2019) mukaan lukion opetussuunnitelman perusteissa on tuotu esiin ohjauksen laajuus, eli ohjausta ei tule antaa vain kurssien aikana, vaan myös muuten koulun arjessa. Opinto-ohjaajan tulee voida antaa ohjausta nuorille lukiossa läpi lukion, ja ohjauksen tulee olla saatavilla kaikille tasapuolisesti (OPH, 2019). Nuoren näkökulmasta opinto-ohjaajalla on täten erityinen asema koulun henkilökunnasta. Toisaalta nuori näkee opinto-ohjaajaa tunneilla, mutta opinto-ohjaajan kanssa käydään myös kahdenkeskisiä keskusteluja, joita ei välttämättä käydä aineenopettajien kanssa. Tämä erottaa opinto-ohjaajan opettajista, ja koska opinto-ohjaajan pitämiä pakollisia kursseja on vain kaksi, niin osa nuorista voi tavata opinto-ohjaajaa enemmän kurssien ulkopuolella kuin kurssien aikana.

4 Opinto-ohjauksen erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa korkeakouluihin hakemiseen lukioissa sekä mahdollisia kompastuskiviä

Tässä luvussa käydään läpi tutkimustietoa siitä, millaisia erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa lukion opinto-ohjaajalla on, kun puhutaan nuorten korkeakoulu valinnoista. Ensiksi käydään läpi juuri näitä mahdollisuuksia ja katsotaan millaiset taustatekijät mahdollistavat niitä. Taustatekijöistä perehdytään eniten siihen, mitkä asiat saavat nuoret hakemaan opinto-ohjausta sekä siihen, millaiset asiat tekevät nuorten näkökulmasta opinto-ohjaajasta hyvän opinto-ohjaajan. Tämän jälkeen syvennytään siihen, millaiset tekijät ovat estäneet tai hidastaneet saatuja myönteisiä vaikutuksia.

4.1 Opinto-ohjauksen erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa lukiossa nuorten korkeakouluhakuihin ja, millaiselta opinto-ohjaajalta nuoret haluavat pyytää apua.

Kun syvennytään opinto-ohjaajan mahdollisuuteen vaikuttaa nuorten hakeutumiseen korkeakouluun, voidaan miettiä kahdenlaisia erilaisia tapoja vaikuttaa. Ensimmäinen niistä on erilaiset keinot, joissa ohjausta annetaan onnistuneesti, ja sellainen henkilö, joka ei välttämättä ilman ohjausta hakisi korkeakouluun, hakeekin ohjauksen ansiosta jatko-opiskelemaan. Toinen mahdollisuuksien kenttä on saada nuoria hakeutumaan omalle unelma-alalleen tai kiinnostavalle alalle, vaikka sitä ei koettaisi tyypillisenä esimerkiksi stereotyyppien takia. Hollandin (2015) mukaan nuoret pitävätkin tärkeänä sitä, että opinto-ohjaaja tukee heidän unelmiaan ja auttaa niiden saavuttamisessa. Toiminta, jossa opinto-ohjaaja auttoi nuorta saavuttamaan unelmiaan ja uskoi nuoreen, lisäsi luottamusta ohjaussuhteessa, mikä taas lisäsi nuoren halua työskennellä opinto-ohjaajan kanssa ja kysyä häneltä tarpeen tullen apua (Holland, 2015).

On huomattu, että yksilöllinen ohjaus korkeakouluun hakemiseen liittyen on kriittistä, kun halutaan ohjata nuoria jatko-opiskelemaan (Kim ym., 2024). Eriksson ja kollegat (2018) tuovat tutkimuksessaan esiin, että nuoret kaipaavat yksilöllistä otetta ohjaukseen, jossa he saavat juuri sellaista ohjausta, kun he tarvitsevat. Nuoret tuovat esiin haastatteluissa, että usein luokkahuoneilanteissa ohjaus on geneeristä, eikä nuorten esittämiin kysymyksiin saada niissä vastausta (Eriksson ym., 2018). Yksilöllinen ohjaus ja kahdenkeskiset ohjauskeskustelut hyödyttävät eniten sellaisia henkilöitä, joilla on matala sosioekonominen tausta (Oymak ym., 2018). Toisaalta myös, jos nuori itse hakeutuu keskusteluihin opinto-ohjaajansa kanssa liittyen korkeakouluun hakemiseen, lisääntyy mahdollisuus, että nuori hakee lukion lopussa korkeakouluun (Belasco, 2013). Nuorille siis mahdollisuus käydä yksilöllisiä keskusteluja opinto-ohjaajan kanssa jatko-

opintoihin liittyen näyttäisi olevan yksi mahdollisista ratkaisevista tekijöistä, joka vaikuttaa nuoren päätökseen hakeutua korkeakouluun.

Nuoret, jotka ovat jollakin tapaa yhteiskunnassa heikommassa asemassa tai joilla ei ole tuttuja, jotka ovat käyneet korkeakoulussa, tukeutuvat korkeakouluun hakemiseen liittyvässä tiedossa kouluun ja opinto-ohjaajiin (Belasco, 2013; Oymak ym., 2018). Näille nuorille siis lukiosta saatava tuki sekä tieto, voivat olla ainoa mahdollisuus saada tukea, toisin kuin niillä nuorilla, joiden vanhemmat ovat käyneet korkeakoulussa ja osaavat antaa tietoa ja tukea siihen liittyen (Belasco, 2013; Hardie, 2015). Tällaisessa tilanteessa nuori voi tarvita enemmän tukea, mikä tulee ottaa huomioon ohjausta tehdessä, jotta voitaisiin tarjota kaikille tasavertainen mahdollisuus hakea korkeakouluun. Toisaalta Waalkes ja kollegat (2023) tuovat esiin, että myös vähäiset tapaamiset opinto-ohjaajan kanssa koetaan merkittäviksi, kun on kyse sellaisista nuorista, jotka eivät saa kotoa tietoa korkeakouluista tai niihin hakemisesta. Vaikka näin on niin nuoret kokevat ohjaajan helpon saavutettavuuden olevan merkityksestä sen kannalta, hakevatko he itse ohjausta opinto-ohjaajalta korkeakouluasioissa (Waalkes ym., 2023).

Jos katsotaan sitä, pyytääkö nuori apua tai haluaako nuori keskustella korkeakouluhauista opinto-ohjaajan kanssa, niin voidaan löytää tiettyjä tekijöitä, jotka madaltavat kynnystä pyytää apua tai käydä keskustelemassa opinto-ohjaajan kanssa. Kun ohjaus tuodaan lukiolaisten lähelle, eli opinto-ohjaaja voi tavata koulun tiloissa, madaltaa se kynnystä mennä käymään opinto-ohjaajan luona (Thomsen, 2014; Waalkes ym., 2023). Nuorille on tärkeää, että he voivat käydä nopeasti kysymässä jotakin tai sitten viipyä pidempään opinto-ohjaajan luona, mikäli tarve pidemmälle ajalle on (Knight ym., 2018). Opinto-ohjaaja halutaan siis tavata tavallisen lukioarjen keskellä. Waalkesin ja kollegoiden (2023) mukaan opinto-ohjaaja on nuorten näkökulmasta helpompi lähestyä, kun hän on tuttu kasvo koulun käytäviltä ja arjesta. Arkiset kohtaamiset koulun käytävillä, jossa opinto-ohjaaja kyseli kuulumisia lukiolaisilta, auttaa myös luomaan lämmintä suhdetta opinto-ohjaajaan, samalla kun opinto-ohjaaja tulee tutuksi nuorille (Waalkes ym., 2023). Kun nuori ja opinto-ohjaaja oppivat tuntemaan toisensa, on se Hollandin (2015) mukaan tärkeä osa luottamuksen syntymistä heidän välilleen. Luottamuksen lisääntyminen taas madaltaa kynnystä hakeutua keskusteluun opinto-ohjaajan kanssa ja toisaalta se madaltaa kynnystä, jolla opinto-ohjaaja antaa neuvoja nuorille. Hollandin tutkimuksessa nousee myönteisesti esiin opinto-ohjaajan tapa jutella lukiolaisten kanssa keskellä koulun arkea, ja kysellä heiltä, miten asiat sujuvat, vaikka nuori ei olisi itse hakeutunut opinto-ohjaajan luokse (Holland, 2015). Nuorten näkökulmasta opinto-ohjaajan ja nuoren suhdetta parantaa Knightin

ja kollegoiden (2018) mukaan, jos opinto-ohjaaja onnistuu luomaan suhteen nuoreen muutenkin kuin vain lukio-opinnoista keskustelemalla. Kun nuorella on tunne, että opinto-ohjaaja on aidosti kiinnostunut heistä ja he tulevat kuulluksi opinto-ohjaajan luona, luo se halua hakea apua opinto-ohjaajalta. Heidän mukaansa kuitenkin opinto-ohjaajan erikoisasemaa lukiossa korostaa se, että suhde nuoren ja opinto-ohjaajan välillä ei usein ole niin formaali kuin nuoren ja opettajan välillä (Knight ym., 2018). Tämä taas avaa uusia ovia keskusteluille ja luottamukselle, joka taas lisää opinto-ohjauksen mahdollisuuksia vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin.

Tämän lisäksi nuorille tärkeää on hyvä suhde opinto-ohjaajaan. Waalkesin ja kollegoiden (2023) mukaan, kun nuoret kokevat, että heidän suhteensa opinto-ohjaajaan on myönteinen, niin he hakevat helpommin apua korkeakouluhakuihin. Myönteinen suhde opinto-ohjaajan kanssa vaikuttaa myös joissakin tapauksissa siihen hakeeko nuori opiskelemaan korkeakouluun. He tuovat esiin, että myönteisessä suhteessa opinto-ohjaajaan, nuori saa tietoa korkeakouluista ja sellaista kannustusta, joka voi rohkaista nuoren hakemaan korkeakouluun, vaikka muuten nuori ei välttämättä hakisi korkeakouluun (Waalkes ym., 2023). Ei siis riitä, että lukiolainen tuntee opinto-ohjaajan, vaan myönteinen suhde on se asia, joka madaltaa kynnystä hakeutua opinto-ohjaajan luokse juttelemaan. Yllä on jo mainittu joitakin hyvän suhteen edellytyksiä kuten toisen tunteminen ja luottamus. Näiden lisäksi myönteistä suhdetta nuoret kuvaavat Knightin ja kollegoiden (2018) mukaan kun opinto-ohjaaja kuuntelee nuorta, ja nuori tuntee itsensä kuulluksi. Kuulluksi tulemiseen liittyy myös se, että opinto-ohjaaja kertoo uskovansa nuoren mahdollisuuksiin toteuttaa unelmansa ja tukee nuorta niiden saavuttamisessa (Knight ym., 2018).

Nuorten avun hakemiseen vaikuttaa myös se, millaista apua he ovat saaneet aiemmin vaikeissa tilanteissa ja miten avun pyytämiseen on suhtauduttu koulussa. Jos nuorella on aiempaa myönteistä kokemusta ohjauksen saamisesta koulussa, niin se madaltaa kynnystä pyytää ohjausta myös tulevaisuudessa sekä osallistua tarjolla olevaan ohjaukseen (Mäkinen & Halonen, 2017). Tärkeää on siis myös se, millainen kuva nuorelle jää saadusta ohjauksesta. Kuitenkin ohjauksen tai avun puute on huonon ohjauksen lisäksi tekijä, joka voi karkottaa nuoren opinto-ohjaajan luota. Tämä siksi, koska ne nuoret, jotka ovat saaneet koulussa jonkinlaista tukea, apua tai ohjausta pyytävät sitä helpommin myös lukiossa ollessaan (Niemi & Laaksonen, 2020).

Opinto-ohjauksessa on myös väliä sillä, millaisista aiheista nuorten kanssa keskustellaan. Bryanin ja kollegoiden (2022) mukaan, jos opinto-ohjaaja asennoituu ohjaustilanteissa enemmän korkeakouluun hakemiseen kuin lukion kurssivalintoihin tai opiskelijan lukiomenestykseen,

niin tällöin nuoret hakevat enemmän opiskelemaan korkeakouluun lukion lopussa. Tämä näkyi jo lukion alussa käytyjen keskusteluiden perusteella. Heidän tutkimuksessaan käy ilmi, että ne lukiolaiset, jotka käyvät opinto-ohjaajan kanssa keskustelun tai useita keskusteluja korkeakouluun liittyen jo lukion ensimmäisellä tai toisella luokalla, menevät valmistumisen jälkeen useammin opiskelemaan korkeakouluun (Bryan ym., 2022). Bryan ja kollegat (2011) tuovat esiin, että mahdollisimman aikainen tapaaminen opinto-ohjaajan kanssa liittyen korkeakouluhakuihin lisää todennäköisyyttä, jolla nuori hakee lukion lopussa korkeakouluun opiskelemaan. Kuitenkaan aikainen tapaaminen ei ole ainoa keino lisätä korkeakouluun hakemista, vaan heidän mukaansa edes jossakin kohtaa lukion aikana tapaaminen opinto-ohjaajan kanssa liittyen korkeakouluhakuihin tai ylipäättänsä korkeakouluun liittyen lisää todennäköisyyttä sille, että nuori hakee korkeakouluun opiskelemaan (Bryan ym., 2011). Toisaalta taas, kun lukiolainen saa opinto-ohjaajalta tietoa korkeakouluista lukion viimeisen vuoden aikana, niin se useammin johtaa konkreettisiin tekoihin korkeakouluun hakemiseen liittyen, verrattuna aiemmin saatuun tietoon (Bryan ym., 2017).

Kun tarkastellaan sitä, kuinka opinto-ohjaaja voi saada lukiolaisen seuraamaan unelmiaan ja hakemaan itseä kiinnostavalle alalle, voidaan todeta, että opinto-ohjaajien tulee olla ennakkoluulottomia. Bryanin ja kollegoiden (2022) mukaan opinto-ohjaajan tulee olla tietoinen omista ennakkoluuloistaan ja odotuksistaan ja tarkastella niitä kriittisesti. Näiden ennakkoluulojen tai odotusten ei saa antaa vaikuttaa opinto-ohjaajan antamaan ohjaukseen, koska tällöin se voi asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan. He toteavat, että nämä odotukset voivat olla todella haitallisia nuorille, jos esimerkiksi nuoren sukupuoli vaikuttaa opinto-ohjaajalta saatuun ohjaukseen (Bryan ym., 2022). Holzman ja kollegat (2024) tuovat esiin, että kun lukiolaisen kanssa keskustellaan häntä kiinnostavista aineista ja ohjataan ottamaan kiinnostavia kursseja läpi lukion, se luo otollisen tilanteen nuorelle hakea korkeakouluun opiskelemaan kiinnostavaa alaa. Heidän mukaansa, kun nuorta tuetaan valitsemaan oman mielenkiinnon mukaan opintonsa riippumatta tiettyjen alojen tai aineiden stereotyyppioista, niin useampi nuori uskaltaa tavoitella kiinnostavaa ammattia (Holzman ym., 2024). On siis tärkeää, että kun nuori osoittaa kiinnostusta jotakin alaa kohtaan, niin nuorta tuetaan ja kannustetaan läpi lukion, sillä tämä tuki voi olla lopulta ratkaisevaa sen kannalta hakeeko nuori sellaiselle alalle, josta on kiinnostunut, mutta jonka tyypillisiin opiskelijoihin hän ei sovi (Wao ym., 2023).

4.2 Millaiset asiat voivat estää mahdollisuuksien saavuttamista

Vaikka aiemmin esiteltyt mahdollisuudet vaikuttavat lupaavilta, niin useissa lähteissä nousi esiin erilaiset asiat, jotka voivat tulla mahdollisuuksien saavuttamisen tielle. Ei siis riitä, että koitetaan lisätä myönteisiä asioita, jos ei kiinnitetä ollenkaan huomiota siihen, millaiset asiat voivat vesittää koko saavutetun tuloksen. Sellainen asia, johon välttämättä yksittäiset oppilaitokset eivät voi vaikuttaa on se, montako opinto-ohjaajaa lukiossa työskentelee. Tämä on useissa kouluissa noussut ongelmaksi (Belasco, 2013; Bryan ym., 2022). Kuitenkin jos yhtä opinto-ohjaajaa kohti on liian monta nuorta, se vaikuttaa konkreettisesti siihen, montako minuuttia yhden nuoren kanssa ehditään käyttää korkeakouluhakuun liittyviin asioihin, ja tämän lisäksi ohjauksen laatu heikkenee (Jiang & Harklau, 2024).

Tämän lisäksi, Bryan ja kollegat (2022) tuovat esiin, että nuorten määrä suhteessa yhteen opinto-ohjaajaan on yhteydessä siihen moniko tutkimuksen maahanmuuttajataustaisista nuorista, haki korkeakouluun lukion lopuksi. Heidän mukaansa, kun yhden opinto-ohjaajan vastuulla olevien nuorten määrä kasvaa, ja täten saatu ohjaus lyhenee kestoltaan ja mahdollisesti kärsii laadultaan, heijastuu tämän vaikutus siihen, moniko nuorista hakee korkeakouluun. Tutkimuksessa tulee ilmi, että eniten hyötyä saatiin opinto-ohjaajasta, jonka vastuulla on alle 250 nuorta. Opinto-ohjaajan määrä verrattuna nuorten määrään vaikuttaa myös siihen, kuinka moneen eri korkeakoulututkintoon nuori hakee lukion lopussa (Bryan ym., 2022). Kuitenkin se kuinka moneen eri korkeakoulupaikkaan nuori hakee voi vaikuttaa suoraan siihen, saako nuori haluamaansa opiskelupaikkaa.

Opinto-ohjaajat ja nuoret voivat kokea ohjauksen sisällöt eri tavoin. Shamsuddin (2024) mukaan kun tietoa on saatavilla netissä, niin opinto-ohjaajat voivat odottaa, että nuori tulisi tapaamisille valmistautuneena. Opinto-ohjaajat toivovat, että nuori esimerkiksi tietäisi minkälaisella alalla he haluaisivat työskennellä. Hänen mukaansa samaan aikaan nuoret taas voivat haluta pohtia tätä asiaa opinto-ohjaajan kanssa (Shamsuddin, 2024). Myös opinto-ohjaajalta saatu tieto voidaan kokea nuorten puolelta lähes hyödyttömänä. Jos opinto-ohjaaja kertoo nuorelle mistä netistä löytyy tietoa johonkin kouluun hakemiseen, niin se voi Erikssonin ja kollegoiden (2018) sekä Hollandin (2015) mukaan jättää nuorille paljon kysymyksiä aiheesta. Vaikka opinto-ohjaaja uskoo, että nuori voi hakea tiedon korkeakoulusta hänen ohjeillaan itse netistä, niin näin ei välttämättä ole. Heidän mukaansa useimmat nuoret haluaisivat kuulla näistä asioista suoraan opinto-ohjaajalta sen sijaan, että kerrottaisiin vain se mistä nuori voi itse löytää tiedon netistä (Eriksson ym., 2018; Holland, 2015). Opinto-ohjaaja voi siis ajatella auttavansa nuorta paljon,

vaikka todellisuudessa nuori kokee, että ei saanut vastauksia kysymyksiinsä tai kunnollista apua.

Näiden lisäksi opinto-ohjaajan ohjauksen tyyli nousee esiin tutkimuksissa. Rowan-Kenyon ja kollegat (2011) tuovat esiin, että ryhmämuotoisessa opinto-ohjauksessa nuorille on tärkeää osallistumisen kannalta se, että kuinka innostunut opinto-ohjaaja on kurssin pitämisestä. Nuoret kokevat, että jos opinto-ohjaaja ei ole innostunut ja se välittyy nuorille, niin se myös saa heidät olemaan epäinnostuneita ja kokemaan tapaamiset yhdentekevinä tai jopa vievän aikaa muilta aktiviteeteilta (Rowan-Kenyon ym., 2011). Opinto-ohjaajalta toivotaan myös kykyä ottaa kantaa nuoren asioihin. Erikssonin ja kollegoiden (2018) mukaan nuoret haluavat välillä vastauksia suoraan opinto-ohjaajalta, jos he esimerkiksi kysyvät onko realistista päästä jonnekin opiskelemaan. Jos opinto-ohjaaja ei ole valmis kertomaan omaa mielipidettään, niin se voi luoda nuorelle tunteen, että hän jää yksin asian kanssa. Toisaalta taas toinen ääripää, jossa opinto-ohjaaja jyrää omalla mielipiteellään, ei myöskään ole heidän mukaansa ohjauksen onnistumisen kannalta mielekästä (Eriksson ym., 2018). Ohjaukselta kaivataan siis samaan aikaan tukea, mutta välillä halutaan kuulla opinto-ohjaajan mielipide jostakin asiasta.

5 Johtopäätökset

Kun lähdetään tarkastelemaan Suomalaisen lukiokoulutuksen opinto-ohjausta, opinto-ohjauksen mahdollisuuksien näkökulmasta, niin voidaan huomata monia tekijöitä, jotka näyttäisivät olevan mahdollisuuksien puolella. Lähdetään siis ensiksi tarkastelemaan niitä, ja tarkastellaan myöhemmin mahdollisia riskejä, joita opinto-ohjauksessa voi ilmetä nuorten korkeakouluhakuihin liittyen.

Lukiossa opinto-ohjausta annetaan heti lukion aloittamisesta lukion loppuun asti. Ohjauksen tarkoituksena on helpottaa nuoren lukiopolkua, sekä opettaa tulevaisuuden taitoja ja suunnata nuoren opintoja kohti jatko-opiskelupaikkoja (OPH, 2019). Nuorten korkeakouluhakuihin vaikuttaa merkittävästi se, että opinto-ohjaajaa ylipäättänsä tavataan korkeakouluhakuihin liittyen (Belasco, 2013; Bryan ym., 2022; Waalkes ym., 2023). Suomessa siis opinto-ohjaajien saavutettavuus läpi lukion näyttäisi tukevan sitä, että nuoret hakevat todennäköisemmin korkeakouluihin. Opinto-ohjaajan saavutettavuus nuorten kannalta nousee tärkeäksi, kun nuoret haluavat pyytää apua opinto-ohjaajalta (Knight ym., 2018). Opinto-ohjaajan läsnäolo ja koulun arjessa mukana olo tuo opinto-ohjaajan lähemmäs nuoria ja täten kynnys pyytää apua madaltuu (Waalkes ym., 2023). Osassa tutkimuksissa nousi esiin, että aikaiset tapaamiset opinto-ohjaajan kanssa vaikuttavat myönteisemmin nuoren korkeakouluhakuihin kuin myöhemmät tapaamiset (Bryan ym., 2011). Kuitenkin lukioissa nuoren ja opinto-ohjaajien tapaamiset jäävät pääasiassa nuoren vastuulle hoitaa.

Lukion ensimmäisellä opinto-ohjaajan kurssilla tehtävä opintojen suunnitelma sekä alustava jatko-opintosuunnitelma, ovat sellaisia, joiden tarkoituksena on suunnata nuoren katsetta läpi lukion ja lukion jälkeiseen tulevaisuuteen (OPH, 2019). Tämä suunnitelma vaikuttaa siltä, että nuori pääsee jo hieman opinto-ohjaajan kanssa keskustelemaan ajatuksistaan lukioon ja jatko-opintoihin liittyen. Täten lukion ensimmäisen opinto-ohjauksen kurssin sisältö näyttäisi vahvasti tukevan nuorten korkeakouluun hakuja tutkimusten valossa. Toisaalta taas aikainen tieto nuoren haaveista ja ajatuksista liittyen jatko-opintoihin voi luoda mahdollisuuden kannustaa lukiolaisia heidän unelma-alalleen. Tällainen kannustus voi olla merkittävän tärkeää varsinkin, jos nuori hakee sellaiselle alalle, jonka tyypillisiin opiskelijoihin tai ammattilaisiin hän ei sovi (Wao ym., 2023). Myös ne nuoret, jotka suunnittelivat tällaiselle alalle hakemista, hyötyvät suunnitelman teosta ja siitä, että opinto-ohjaaja kannustaa heitä läpi lukion saavuttamaan unelmansa (Holzman ym., 2024). Tällä ensimmäisen kurssin tehtävällä näyttäisi siis olevan monen-

laisia mahdollisuuksia, joiden kautta opinto-ohjaajat voivat vaikuttaa nuorten korkeakouluhauihin. Osa näistä mahdollisuuksista on pelkästään hakemiseen liittyviä ja osa taas liittyy siihen kuinka nuori voi saavuttaa unelmansa, vaikka stereotypiat olisivatkin nuorta vastaan.

Toisen opinto-ohjaajan kurssin aikana käydään läpi pääasiassa jatko-opintoihin liittyviä asioita, ja tutustutaan eri korkeakoulu tutkintoihin opinto-ohjaajan avustuksella (OPH, 2019). Tämä voi olla nuorille todella hyödyllistä, sillä kun nuori saa koulun aikuiselta eli esimerkiksi opinto-ohjaajalta tietoa korkeakouluista ja niihin hakemisesta viimeisen lukiovuoden aikana, johtaa se todennäköisesti konkreettiseen toimintaan kohti korkeakouluun hakemista (Bryan ym., 2017). Toisille nämä teot voivat varmastikin olla lisätiedon hakemista, mutta sen sijaan toisille se voi olla selvittää, miten he voivat täyttää hakemuksen, jolla haetaan korkeakouluun opiskelemaan. Kuitenkin kurssilla taas saadaan tietoa korkeakouluista ja niihin hakemisesta, joka itsessään saa nuoret lähemmäksi korkeakouluun hakemista (Belasco, 2013).

Kummatkin opinto-ohjauksen kurssit näyttäisivät siis kansainvälisen ohjaustutkimuksen valossa sisältävän hyödyllisiä toimia, joiden avulla voidaan suurentaa todennäköisyyttä siitä, että nuori hakee opiskelemaan korkeakouluun lukion jälkeen. Lukiossa opinto-ohjausta tulee saada myös luokkahuoneen ulkopuolella esimerkiksi kahdenkeskisissä tapaamisissa opinto-ohjaajan kanssa (OPH, 2019). Nuorten tulee kuitenkin itse pyytää ohjausta, ellei lukio ole linjannut esimerkiksi yhdestä pakollisesta henkilökohtaisesta keskustelusta opinto-ohjaajan kanssa. Toisaalta riippuen opinto-ohjaajasta, toiset voivat haluta itse etsiä nuoria ja kysellä heidän kuulumisiaan aktiivisesti (Holland, 2015). Jos opinto-ohjaaja on itse aktiivinen, niin se voi helpottaa ohjauksen saamista. Tämä johtuu siitä, että joillekin nuorille voi olla vaikeaa pyytää ohjausta tai apua, koska he kokevat avun pyytämisen pelottavana (Niemi & Laaksonen, 2020). Kuitenkin Suomalaisen lukion käytännöt, jossa opinto-ohjaaja tavataan heti aluksi, voi vähentää kynnystä pyytää apua. Ensimmäisellä kurssilla voi olla tähän ratkaisu, sillä jos nuorella on myönteisiä kokemuksia opinto-ohjauksesta, niin hän hakee ohjausta todennäköisemmin myös myöhemmin (Mäkinen & Halonen, 2017; Niemi & Laaksonen, 2020). Myös se, että opinto-ohjaaja on läsnä koulun arjessa ja on nuorten mukana läpi lukion sekä samoissa tiloissa lukion kanssa voi saada nuoret hakemaan ohjausta helpommin. Sillä jos ohjaus tuodaan osaksi ihmisten tavallista arkea, ja ohjaaja on selvästi osa sitä, niin silloin ihmiset myös uskaltavat pyytää ohjausta matalammalla kynnyksellä (Thomsen, 2014). Kurssien pitäminen tekee myös opinto-ohjaajasta kiinteästi opetukseen yhteydessä olevan aikuisen, joka on kuitenkin työssään keskittynyt ohjaukseen ja nuorten auttamiseen lukioissa (Raetsaari, 2023). Kumpikin opinto-ohjauksen pakollinen kurssi myös suuntaa opinto-ohjausta jonkin verran kohti korkeakouluun hakemista. Ja tämän

korkeakoulu suuntautuneisuuden on katsottu olevan merkittävää sen kannalta, hakeeko nuori lukion lopuksi opiskelemaan korkeakouluun (Bryan ym., 2022). Yksilötapaamisiin liittyen kannattaa kiinnittää huomiota ainakin siihen, että jokaisella nuorella on mahdollisuus tavata opinto-ohjaaja tarpeen mukaan. Nuorille voikin jäädä opinto-ohjauksen kursseista sellainen olo, että he olisivat kaivanneet enemmän yksilöllistä ohjausta (Eriksson ym., 2018). Usein yksilöllistä ohjausta ei ehditä tai pystytä antamaan luokkahuoneopetuksessa, jossa kerrallaan voi olla yli 30 nuorta, joilla kaikilla on hieman erilaiset mielenkiinnon kohteet ja tulevaisuuden haaveet.

Ohjaus on kuitenkin nuorille tärkeää. Vaikka kaikki eivät tunne, että opinto-ohjauksesta olisi heille hyötyä, niin silti opinto-ohjaukseen kannattaa panostaa. Panostaa kannattaa siksi, että suurin osa ei vielä lukioon tullessaan tarkkaan tiedä, mitä haluaa opiskella lukion jälkeen (Anttila, 2013; Vasalampi ym., 2018). Usein myös ne henkilöt, jotka ovat päätyneet opiskelemaan korkeakouluun, kertovat tehneen päätöksen lukioikäisenä (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Lukion opinto-ohjaajan rooli onkin olla mukana prosessissa ja auttaa nuorta, mikäli nuori siihen kaipaa apua. Joillekin nuorille opinto-ohjaaja voi olla ainoa tietolähde korkeakoulutuksesta, jos kukaan nuoren lähipiirissä ei ole käynyt korkeakoulua tai hakenut korkeakouluun, jolloin opinto-ohjaajan tuki ja apu voi olla todella tärkeää nuorelle ja jopa ratkaisevaa sen kannalta, että hakeeko nuori korkeakouluun opiskelemaan (Belasco, 2013; Hardie, 2015). Myös suomalaisista nuorista noin 17 % kokee, että opinto-ohjaaja on vaikuttanut heidän opiskelu päätöksiinsä joko lukiossa tai peruskoulussa vähintään melko paljon (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Useimmiten matalan sosioekonomisen taustan omaavat nuoret hyötyvät eniten opinto-ohjaajan avusta (Oymak ym., 2018).

Koska lukiossa toteutettu opinto-ohjaus ei ole täysin vapaata, vaan lukion opetussuunnitelma määrittelee ohjausta niin silloin opinto-ohjaaja ei voi tehdä täysin mielivaltaisesti mitä hän haluaa (Mäkinen & Halonen, 2017). Tämä on hyvä asia, koska silloin voidaan lukion opetussuunnitelman perusteiden avulla pyrkiä varmistamaan tasa-arvoa lukion opinto-ohjauksessa. Opinto-ohjauksen avulla tulee edistää tasa-arvoisuutta ja lukiossa annettavan opinto-ohjauksen tulee olla kaikille tasa-arvoista (OPH, 2019). Täten esimerkiksi ohjauksen sisältöön ei saa vaikuttaa nuoren ominaisuudet tai tausta. Kun opinto-ohjaajat muistavat tarkastella omia ennakkoletuksiaan kriittisesti, niin ei jouduta tilanteeseen, jossa esimerkiksi tietylle ryhmälle ei suositella korkeakouluun hakemista, koska ei uskota heidän pärjäävän siellä jonkin ominaisuutensa takia (Bryan ym., 2022). Lukion opetussuunnitelman perusteet antavat siis hyvän pohjan opinto-ohjaajille tarkastella heidän omia uskomuksiaan nuorista ja muokata niitä, jotta ohjaus

olisi tasa-arvoisempaa. Tarkastelussa tulee olla tarkkana, sillä vaikka lukiossa vallitsisi kulttuuri, jossa kaikkia nuoria kannustetaan kohti korkeakoulussa opiskelemista, niin opinto-ohjaajan omat ennakkoluulot voivat johtaa siihen, että yksityisessä ohjauksessa nuorta ohjataan toiselle reitille, vaikka opinto-ohjaaja ei tiedostaisi sen johtuvan jostakin ennakkoluulosta (Holland, 2015).

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei oteta kantaa, millainen opinto-ohjaaja onnistuu parhaiten ohjaamaan nuoria kohti korkeakouluopintoja. Kuitenkin äsken mainittu ennakkoluulotomuus, tekee nuorillekin opinto-ohjauksesta mielekkäämpää, jolloin siihen osallistutaan todennäköisemmin (Mäkinen & Halonen, 2017). Nuoren korkeakouluun hakemisen kannalta eniten väliä on sillä, tavataanko opinto-ohjaajaa, mutta opinto-ohjaajan tapaaminen voi jäädä välistä, mikäli on aiempia huonoja kokemuksia opinto-ohjauksesta tai muuten avun pyytämisestä koulussa (Niemi & Laaksonen, 2020). Toisaalta avun pyytämisen kannalta tärkeää on, että nuorella on myönteinen suhde opinto-ohjaajaan (Knight ym., 2018). Myöskin myönteinen suhde opinto-ohjaajan kanssa lisää todennäköisyyttä siitä, että nuori hakee opiskelemaan korkeakouluun lukion lopuksi (Waalkes ym., 2023). Tämän takia ei tule keskittyä vain siihen, monestiko opinto-ohjaaja tapaa nuoria lukion aikana, tai millaisia sisältöjä opinto-ohjauksen kursseilla käydään läpi. Jos nuori ei halua hakea opinto-ohjaajalta apua, koska ei tule toimeen hänen kanssaan, niin silloin ei ole väliä, että apua on tarjolla, jos nuori ei sitä halua pyytää tai ottaa vastaan. Kun nuori ja opinto-ohjaaja tuntevat toisensa hyvin, niin se madaltaa sekä kynnystä hakea ohjausta opinto-ohjaajalta sekä opinto-ohjaajan kynnystä antaa neuvoja ja tarjota apua nuorille (Holland, 2015).

Nuoret kokevat, että hyvä suhde opinto-ohjaajan kanssa ei ole samanlainen kuin lukion opettajien kanssa. Knight ja kollegat (2018) tuovat esiin, että hyvä opinto-ohjaaja on nuorten mielestä sellainen, joka pyrkii luomaan suhdetta nuoriin, sekä kuuntelee nuorta ja täten näyttää myös arvostusta nuorta kohtaan. Toisaalta nuorille on tärkeää myös se, että opinto-ohjaaja uskoo nuoreen ja tukee nuorta unelmien saavuttamisessa. Yksittäisenä piirteenä nuoret arvostivat erityisesti tutkimuksessa sitä, että opinto-ohjaajan kanssa pystyy luomaan rennomman suhteen kuin opettajien kanssa (Knight ym., 2018). Suomessa opinto-ohjaajan kursseilla ei anneta arvosanoja (OPH, 2019). Rento ja läheinen suhde opinto-ohjaajan kanssa sekä arvioinnin puute voivat myös jollakin tapaa madaltaa kynnystä kertoa haasteista opinto-ohjaajalle ja pyytää apua, jos opinto-ohjaaja koetaan läheisemmäksi kuin lukion opettajat. Nuorten kannalta myös opinto-ohjaajan kyky joustaa ja tarjota tarvittaessa enemmän apua koetaan tärkeäksi varsinkin tilanteissa, jossa nuori kohtaa elämässään haasteita (Raetsaari, 2023).

Jos nuori ei itse pyydä ohjausta, voi opinto-ohjaus jäädä pääsääntöisesti vain opinto-ohjauksen kurssien pohjalta olevaksi kokemukseksi. Tällöin onnistumisen kannalta on tärkeää se, miten opinto-ohjaaja vetää kurseja. Rowan-Kenyon ja kollegoiden (2011) mukaan jos opinto-ohjaaja ei pidä kurssien pitämisestä, eikä ole innostunut tunteilla, niin se heijastuu nuorten asenteisiin opinto-ohjauksen tunteja kohtaan. Innostunut opinto-ohjaaja saa myös nuoret innostumaan tunteiden aiheesta, mutta jos opinto-ohjaaja ei ole innostunut voi se saada nuoret kokemaan, etteivät nämä tunnit ole tärkeitä tai tunteille meneminen voi tuntua turhalta (Rowan-Kenyon ym., 2011). Ei siis ole tärkeintä, että kurseja on, vaan myös niiden sisällöllä ja opinto-ohjaajan tavalla tuoda omaa tunnettaan esiin on merkitystä siihen, kuinka nuoret kokevat tuntimuotoisen opinto-ohjauksen.

Opinto-ohjaus voi myös epäonnistua, jos nuoret eivät pääset tapaamaan opinto-ohjaajaa. Opinto-ohjaajan tapaaminen korkeakouluhakuihin liittyen on tärkein keino, jolla opinto-ohjaajat voivat vaikuttaa siihen, hakeeko nuori korkeakouluun opiskelemaan lukion jälkeen (Belasco, 2013; Bryan ym., 2011). Eniten tämän tavoitteen saavuttamista häiritsee resurssipula lukioissa, eli syntyy tilanteita, joissa kaikille ei ehditä antaa ohjausta tai ohjauksen määrää jää liian vähäiseksi (Belasco, 2013). Jos oppilaiden määrä verrattuna opinto-ohjaajien määrään kasvaa liian suureksi, opinto-ohjaajat eivät ehdi järjestää kuin lyhyitä tapaamisia nuorten kanssa, joiden aikana ei ehditä vastata kuin lyhyisiin kysymyksiin (Jiang & Harklau, 2024). Nuorten määrä verrattuna opinto-ohjaajien määrään vaikuttaa myös tapaamisten laatuun kielteisesti, kun opinto-ohjaajia on vähän verrattuna nuoriin, tämä vaikuttaa myös kielteisesti siihen moniko nuori hakee lukiosta korkeakouluun opiskelemaan (Bryan ym., 2022).

Ylipäättänsä se, että opinto-ohjaajaa päästään tapamaan korkeakoulutukseen liittyvissä merkeissä lisää siis todennäköisyyttä siihen, että nuori hakee opiskelemaan korkeakouluun. Kuitenkin myös ohjauksen sisällöllä ja suhteella ohjaajaan on väliä, kuten yllä on jo todettu. Eniten nuoret toivoivat, että opinto-ohjaajat eivät vain ohjaisi tiedon äärelle, vaan pyrkisivät antamaan yksilöllistä tietoa ja konkreettisia ohjeita nuorille (Eriksson ym., 2018). Ristiriitaisesti osa opinto-ohjaajista uskoo, että kun he ohjaavat nuoria tiedon äärelle, niin nuoret osaavat poimia itselleen tärkeät tiedot lähteestä (Shamsuddin, 2024). Nuoret eivät välttämättä osaa tai pysty käyttämään tätä tietoa hyväksi, jolloin he tarvitsisivat enemmän konkreettista apua, tukea ja ohjausta opinto-ohjaajilta (Holland, 2015). Eli osalle nuorista informaation äärelle ohjaaminen voi toimia todella hyvin, mutta osa nuorista voi jäädä heikompaan asemaan, jos heillä ei ole taitoa tai mahdollisuutta käyttää saatua tietoa niin kuin opinto-ohjaaja olisi ajatellut. Eriksson

ja kollegat (2018) tuovat esiin, että osa nuorista toivoi, että olisi saanut lukiossa enemmän yksilöllistä tietoa korkeakouluista ja erilaisista ura vaihtoehtoista suoraan opinto-ohjaajalta. Se tieto, mitä opinto-ohjaajalta saatiin, koettiin pintapuoliseksi ja yleiseksi, eli se ei ollut yksilöllistä ja juuri nuoren tilanteeseen sopivaa. Toisaalta Eriksson ja kollegat tuovat esiin, että osa nuorista koki, ettei heidän opinto-ohjaajansa lukiossa ollut uskaltanut ottaa kantaa tai kertoa asioista suoraan, ja samaan aikaan osa opinto-ohjaajista oli sanonut mielipiteensä, vaikka sitä ei oltu kysytty tai kertonut nuorelle, ettei nuorella ole mahdollisuutta mennä korkeakouluun (Eriksson ym., 2018). Nuoret siis kaipaavat joihinkin asioihin opinto-ohjaajan mielipidettä, mutta sitten jos opinto-ohjaaja sanoo mielipiteen kysymättä niin sekään ei ole hyvä. Tällaisissa tilanteissa korostuu sellainen opinto-ohjaajan koulutuksen tärkeys, kun tulee tietää milloin ja millaista ohjausta kannattaa antaa nuorille.

Opinto-ohjaajilla näyttää siis tutkimusten valossa olevan mahdollisuuksia vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin ja siihen lähtevätkö nuoret tavoittelemaan heidän unelma-ammattiaan. Lukion opinto-ohjauksen perusteet näyttävät tukevan näitä mahdollisuuksia ainakin hyvin. Toisaalta ei voida määritellä esimerkiksi sitä, millainen opinto-ohjaajan tulisi olla. Kuitenkin nuoret kokevat tietyntyyliset opinto-ohjaajat helpommin lähestyttäviksi kuin toisenlaiset. Kuitenkaan sekään tuskin toimisi, että olisi vain yhdenlaisia opinto-ohjaajia, vaan erilaiset ihmiset voivat olla hyviä opinto-ohjaajia. Myös kaikki ne asiat, joita tutkimuksissa tulee hyvästä opinto-ohjaajasta ilmi, ovat sellaisia taitoja mitä jokainen voi opetella.

6 Pohdinta

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tutkia sitä, millaisia mahdollisuuksia opinto-ohjaajilla on vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin. Kirjallisuuskatsauksen läpi tätä aihetta on kuljetettu ja pyritty aiempien tutkimusten perusteella vastaamaan mahdollisimman hyvin. Tavoitteena ei ole selvittää opinto-ohjauksen vaikutus mahdollisuuksien yleisyyttä vaan tarkastella millaisia nämä mahdollisuudet ovat ja millaisia asioita opinto-ohjaukseen liittyy, kun lukiolaiset kokevat sen hyödyllisenä ja myönteisenä asiana. Tällöin myös opinto-ohjaaja koetaan henkilönä, jolta halutaan ohjausta ja jolta kysyä apua korkeakouluhakuihin liittyen. Juuri näiden aiheiden takia narratiivinen kirjallisuuskatsaus sopii aiheeseen, sillä sille ominaista on selvittää mitä asiasta tiedetään jo, ja millaisia yhteyksiä käsitteillä ilmiön sisällä on, perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin ymmärtää käsillä olevaa ilmiötä (Vilka, 2023).

Tässä työssä käytetty lähdemateriaali on hankittu suoraan hakukoneista, sen perusteella vastaavako ne tutkimusaihetta. Mukaan on otettu aiheeseen liittyviä tutkimuksia, vaikka ne esittelivät kielteisiä puolia. Tällä on merkitystä siihen, että käytetyt lähteet on valittu puolueettomasti ja työtä kirjoittaessa näitä on tulkittu niin objektiivisesti kuin mahdollista, sillä se lisää luotettavuutta (Metsämuuronen, 2011). Luotettavuudesta kertoo Puusan ja kollegoiden (2020) mukaan se, että tutkimuksessa esitellyt väitteet, tiedot ja kaikki tutkimuksessa tehdyt valinnat on perusteltu tieteellisesti. Heidän mukaansa tieteellisen perustelun lisäksi tutkimuksen vaiheet tulee kuvata, ja tutkimuksen uskottavuus tulee siitä, onko tutkimuksen kirjoittaja pystynyt perustelemaan valintoja ja tietoja luotettavien tieteellisten lähteiden avulla (Puusa ym., 2020). Tätä käytäntöä olen pyrkinyt noudattamaan jokaisessa kirjallisuuskatsauksen kohdassa, eli olen perustellut väitteitä ja tekemiäni valintoja tieteellisellä tiedolla läpi kandidaatin tutkielman.

Kirjallisuuskatsauksessa on ainakin yksi suuri rajoitus, joka on se, että vaikka tällaisilla muutoksilla saataisiin nostettua niiden nuorten määrää, jotka hakevat lukiosta korkeakouluun, niin nuorten korkeakoulutettujen määrä ei pelkästään sillä nouse prosentuaalisesti. Tämä johtuu siitä, että opiskelupaikkoja korkeakouluissa ei nytkään riitä kaikille halukkaille. OPH:n (2025) mukaan kevään 2025 korkeakoulujen toisessa yhteishaussa korkeakouluopintoihin haki 129 000 hakijaa sellaisiin tutkintoihin, joihin tarvitaan vain toisen asteen koulutus. Kuitenkin korkeakouluissa on tällä hetkellä vain 55 000 aloituspaikkaa kaikkiin koulutuksiin (OPH, 2025). Tämä tarkoittaa sitä, että jo tällä hetkellä moni hakija jää ilman korkeakoulupaikkaa. Eli jotta hallituksen tavoite saavutettaisiin, tulisi tehdä myös muita toimia, jotka ovat koulutuspoliittisia, kuten lisätä aloituspaikkoja. Kuitenkin tutkielma osoittaa, että opinto-ohjaajilla on monenlaisia

mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten korkeakouluhakuihin. Mahdollisuudet liittyvät siihen, että ylipäättensä saadaan nuoret hakemaan korkeakouluun lukion jälkeen, mutta myös siihen, että voidaan saada nuoret hakemaan heidän unelma-alalleen, vaikka heillä olisi painetta hakeutua jollekin muulle alalle. Useassa lähteenä käytetyssä tutkimuksessa on vahvana opinto-ohjaajan erityisasema verrattuna lukion aineen opettajiin. Suomessa tällä on mahdollisuus korostua entisestään. Tämä johtuu siitä, koska opinto-ohjaajalla ei ole pakollista olla muita vastuualueita kuin opinto-ohjaus itsessään (OPH, 2019).

Tämä tutkielma antaa hyvän tietopohjan siitä, millaista opinto-ohjaus on tällä hetkellä suomalaisissa lukioissa sekä siitä, millaisia tuloksia kansainvälisesti on saatu opinto-ohjaajan mahdollisuuksista vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin. Tutkimuksessa on myös tietoa siitä, millainen opinto-ohjaaja on nuorten lukiolaisten mielestä hyvä, millaista opinto-ohjaajaa on helppoa lähestyä sekä siitä, millaiset asiat tekevät opinto-ohjaajan ja nuoren suhteesta myönteisen ja lämpimän. Tämän kirjallisuuskatsauksen kokoaman tietopohjan avulla voisin alkaa pohtia mahdollisuutta tehdä Pro gradu –tutkielman opintojeni maisterivaiheen lopuksi. Työssä voitaisiin esimerkiksi haastatella lukion käyneitä nuoria siitä, miten he ovat kokeneet opinto-ohjauksen lukiossa juuri korkeakouluun hakemisen näkökulmasta. Aiheesta ei suoraan olekaan vielä suomalaista tutkimusta, vaikka osassa tutkielmassa käytetyistä aineistossa aihetta onkin jo sivuttu. Kansainvälisiä tutkimuksia aiheesta on jonkin verran, ja kansainvälisestä tutkimuksesta saa sellaisen kuvan, että aiheen tutkiminen on tuottanut vastauksia opinto-ohjaukseen siitä, kuinka opinto-ohjauksella voidaan vaikuttaa lukiolaisten korkeakouluhakuihin. Kuitenkin jos aiheesta haluaa tehdä jatkotutkimusta, olisi varmasti hyvä perehtyä syvemmin myös ohjauksen teoriaan, jonka pohjalta opinto-ohjausta toteutetaan. Lisäksi tulisi pohtia ennen tutkimuksen tekemistä esimerkiksi seuraavia asioita. Ensiksi sitä, minkä ikäisiä henkilöitä haluaisi haastatella, koska jos lukioajoista on kauan aikaa, on voinut hämärtyä muistot siitä, miten paljon opinto-ohjaaja oikeasti on vaikuttanut nuoren korkeakouluhakuun. Toisaalta tulisi pohtia pitääkö joitakin taustatekijöitä ottaa huomioon, koska tässä kirjallisuuskatsauksessa on huomattu, että esimerkiksi nuorten sosioekonominen tausta vaikuttaa siihen, kuinka opinto-ohjaus on koettu. Kuitenkin tämän kirjallisuuskatsauksen tekeminen on lisännyt mielenkiintoa aihetta kohtaan ja avannut erilaisia mahdollisia lisätutkimuksen kohteita, joita voisi käsitellä Pro gradu –tutkielmassa.

Lähteet

- Anttila, T. (2013). "Vaikka en lakkia saisikaan, niin olenpahan jotain oppinut": lukiolaisten opiskelukokemuksilleen antamat merkitykset. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-625-7>
- Belasco, A. S. (2013). Creating college opportunity: School counselors and their influence on post-secondary enrollment. *Research in Higher Education*, 54(7), 781–804. <https://doi.org/10.1007/s11162-013-9297-4>
- Bryan, J., Farmer-Hinton, R., Rawls, A., & Woods, C. S. (2017). Social capital and college-going culture on high schools: The effects of college expectations and college talk on students' post-secondary attendance. *Professional School Counseling*, 21(1), 95–107. <https://doi.org/10.5330/1096-2409-21.1.95>
- Bryan, J., Kim, J., & Liu, C. (2022). School counseling college-going culture: Counselors' influence on students' college-going decisions. *Journal of Counseling & Development*, 100(1), 39–55. <https://doi.org/10.1002/jcad.12408>
- Bryan, J., Moore-Thomas, C., & Day-Vines, N. L. (2011). School counselors as social capital: The effects of high school college counseling on college application rates. *Journal of Counseling & Development*, 89(2), 190–199.
- Eriksson, H., Högdin, S., & Isaksson, A. (2018). Education and career choices: How the school can support young people to develop knowledge and decision-making skills. *Universal Journal of Educational Research*, 6(9), 1900–1908.
- Fintraffic. (2025). *Haluaisitko lennonjohtajaksi?* Fintraffic.
- Hardie, J. H. (2015). The best laid plans: Social capital in the development of girls' educational and occupational plans. *Social Problems*, 62(2), 241–265. <https://doi.org/10.1093/socpro/spv003>
- Holland, M. M. (2015). Trusting each other: Student-counselor relationships in diverse high schools. *Sociology of Education*, 88(3), 244–262. <https://doi.org/10.1177/0038040715591347>
- Holzman, B., Lewis, B. & Ma, H. (2024). The role of guidance counselors in narrowing the gender gap in STEM endorsements. Research Brief. In *Houston Education Research Consortium*.

- Jiang, L., & Harklau, L. (2024). Multilingual learners' access to college: Students, school counselors, and institutional doxa and hysteresis. *TESOL Quarterly: A Journal for Teachers of English to Speakers of Other Languages and of Standard English as a Second Dialect*, 58(2), 881–908.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301.
- Kim, J., Kim, H., Woo, H. R., Chen, C.-C., & Park, S. (2024). Beyond the model minority myth: student-counselor interactions and college enrollment of asian american students. *Psychology in the Schools*, 61(11), 4095–4111.
- Knight, K., Gibson, K., & Cartwright, C. (2018). “It’s like a refuge”: Young people’s relationships with school counsellors. *Counselling & Psychotherapy Research*, 18(4), 377–386. <https://doi.org/10.1002/capr.12186>
- Mäkinen S. & Halonen T. (2017). Januskasvoinen portinvartija: Ohjaus tukena ja kontrollina julkisissa palveluissa. Teoksessa S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.), *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina* (s. 151–172). Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura.
- Metsämuuronen, J. (2011). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: tutkijalaitos* (4. korjattu painos). International Methelp.
- Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. (2017). Tilasto-osio. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.), *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017, Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja*, 53 (s. 21–53). Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Niemi, A.-M., & Laaksonen, L. M. (2020). Discourses on educational support in the context of upper secondary education. *Disability & Society*, 35(3), 460–478.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). *OECD-vertailu: suomalaisten nuorten koulutustaso laskenut keskitason alapuolelle*. Valtioneuvosto. Haettu 28.2.2025 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/oecd-vertailu-suomalaisten-nuorten-koulutustaso-laskenut-keskitason-alapuolelle>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2024). *Suomen koulutusjärjestelmä*. Haettu 10.5.2025 osoitteesta <https://okm.fi/koulutusjarjestelma>
- Opetushallitus. (2019). *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

- Opetushallitus. (2025). *Korkeakouluihin 148 000 hakijaa kevään toisessa yhteishaussa*. Opetushallitus. Haettu 5.5.2025 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2025/korkeakouluihin-148-000-hakijaa-kevaan-toisessa-yhteishaussa>
- Opintopolku. (2025). *Korkeakoulujen yhteishaun opiskelijavalinnat*. Haettu 3.5.2025 osoitteesta <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/korkeakoulujen-yhteishaun-opiskelijavalinnat>
- Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö. (2024). *Lukiolaisbarometri*.
- Oymak, C. (2018). High school students' views on who influences their thinking about education and careers. stats in brief. NCES 2018-088. In *National Center for Education Statistics*.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Raetsaari, K. (2023). *Lukion keskeyttämisen äärellä: subjektitieteellisen psykologian näkökulma toimijuuden tukemiseen ohjauksessa*. [väitöskirja, Oulun yliopisto]. OuluREPO Oulun yliopiston julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:9789526238944>
- Rowan-Kenyon, H. T., Perna, L. W., & Swan, A. K. (2011). Structuring opportunity: The role of school context in shaping high school students' occupational aspirations. *Career Development Quarterly*, 59(4), 330–344.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.
- Shamsuddin, S. (2024). Information without guidance: Managing the college search process in urban schools. *Education and Urban Society*, 56(7), 787–808.
- STT. (2024). Hallitus haluaa nostaa korkeakoulutettujen nuorten määrää – valmisteilla yhden opiskelupaikan sääntö. *Yle*. Haettu 15.3.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20084140>
- Thomsen, R. (2014). Non-participation in guidance: An opportunity for development? *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(1), 61–76. <https://doi.org/10.1007/s10775-013-9260-0>
- Valtioneuvosto. (2021). *Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko*. Haettu 24.4.2025 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-622-8>

- Valtioneuvosto. (2023). *Vahva ja välittävä Suomi – Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma*. Valtioneuvosto. Haettu 20.3.2025 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>
- Vasalampi, K., Kiuru, N., & Salmela-Aro, K. (2018). The role of a supportive interpersonal environment and education-related goal motivation during the transition beyond upper secondary education. *Contemporary Educational Psychology*, 55, 110–119. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2018.09.001>
- Vasalampi K., Määttä S., Kärkkäinen J. & Luojus L. (2020). Toisen asteen opiskelijoiden työelämään ja ammattiin liittyvän identiteetin yhteys koulutuksen keskeyttämisriskiin. *Psykologia*, 55(4), 277–292.
- Vilkka, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.
- Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.
- Waalkes, P. L., Haugen, J. S., Mizutani, Y., Meyer, J. J., Salvatierra, D., Odle, C., & Somerville, T. (2023). American first-generation college students' narratives of positive relationships with their school counsellors. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 33(2), 190–201.
- Wao, H., Kersaint, G., Smith, C. A. S., Campbell-Montalvo, R., Puccia, E., Skvoretz, J., Martin, J. P., Lee, R., & MacDonald, G. (2023). Examining how social networks influence women and under-represented minority students' pursuit of engineering in university: When, who, and how? *International Journal of STEM Education*, 10.